

כיצד בכלל ניתנה התורה לישראל? // אוראל שיבני

עומדים אנו ברגעים אלו בליל התקדש החג, זמן קצר לפני שאבותינו קיבלו את התורה מסיני. ובאמת, שאלה גדולה צריכה להישאל: כיצד על פי חוקי התורה עצמם, מותר היה לתת את התורה לעם היוצא ממצרים? ונבאר דברינו.

נפתח בזו העת בדבריו הקדושים של הרב **אור החיים הקדוש** (ריש פרשת בהר). דבריו סובבים על פירושו של רש"י עפ"י המדרש - מדוע נסמכה פרשת שמיטה לפרשת בהר סיני? ותשובתו בציוד - ללמד שכשם שכללותיהן ופרטותיהן של מצוות אלו נאמרו בסיני, כך כל המצוות כולן ניתנו בסיני.

הקשה האור החיים הקדוש, שאין התשובה מספקת - הרי באותה מידה היתה יכולה הפרשה להיסמך למצווה אחרת, תהא אשר תהא. ומה מיוחד דווקא בפרשה זו של פרשת שמיטה? לכן תירץ הוא בפנים אחרות, וז"ל:

על פי מאמר הגמרא מסכת ע"ז (כ ע"א) ופסקו רמב"ם (פ"ג מהלכות זכיה הי"א), אסור לתת לעכו"ם מתנת חנם. וא"כ, ישראל קודם שקבלו התורה דינם כעכו"ם, ואחר קבלת תורה יכול ליתן להם (את הארץ). לזה אמר 'בהר סיני', שבזה יוכל לומר 'אשר אני נותן לכם'. ומעתה יתיישב למה בחר ה' ללמד בנין אב זה לכל התורה בפרשה זו ולא בפרשה אחרת.

דהיינו, שעל ידי שקיבלו ישראל את התורה הם יצאו מגדר עכו"ם, וכעת אין איסור של 'לא תחנם' בנתינת א"י להם.

אך לענ"ד אכתי קשה, שהרי היא גופא קשיא, איך ניתן היה לתת לעם ישראל את התורה בכלל, ומדוע אין בזה משום איסור 'לא תחנם'? הרי עדיין היו בגדר עכו"ם, ואסור לתת להם את המתנה שהיא התורה! (וקיימא לן דהקב"ה מקיים את המצוות).

וניתן לתרץ זאת בכמה אופנים:

- א. היה זה כעין "גיטו ומתנתו באין כאחד" (קידושין כג ע"א). שבעצם קבלת התורה, מיד נהפכו לעם ישראל ולא נעשה איסור בזה.
- ב. הקב"ה כרת ברית עם אברהם ובחר בו ובזרעו אחריו. לכן, מאז היתה שייכות לעם ישראל, זרעו של אברהם, לקב"ה, ולכן אין בעיה של לא תחנם.
- ג. על פי דברי הרשב"א בתשובה (ח"א סימן פח), דבגוי שאינו עובד עבודה זרה אין איסור לא תחנם. אמנם כבר אמרו חז"ל על עמ"י "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה". אך כך היה רק בשעת יציאת מצרים, אולם לאחר ארבעים ותשעה ימים הם התקדשו ועזבו את עבודת גלוליהם. וכדברי הגמרא (שבת קמו ע"א) "ישראל שעמדו על הר סיני - פסקה זוהמתן" (אמנם הבית יוסף (חושן משפט סימן רמט) כתב דלא כהרשב"א, אלא כטור, דהפסוק מיעט גר תושב ולא שאר גויים שאינם עובדים ע"ז. וכן נקט מרן בשולחן הטהור (שם, ב)).
- ד. כתב הרא"ש (ע"ז פ"ק סי' יט): במה דברים אמורים, בגוי שאינו מכירו או שהיה עובר ממקום למקום. אבל אם היה אוהבו או שכנו מותר, שאינו אלא כמוכרו לו. עכ"ל. ומובן לפי זה, דודאי עם ישראל נחשבים אהובים כלפי המקום. ועוד, דחשיבא קבלת התורה כעין מקח וממכר, דעם ישראל מקיימים את התורה ומקבלים עליה שכר.
- ה. היה כעין פקוח נפש אם לא היו מקבלים את התורה, כמאמר הכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת" ומבואר בגמ' (ע"ז ג ע"א). שהקב"ה התנה עם ישראל שיקבלו התורה ואם לאו יחזיר העולם לתוהו ובוהו. לכן הוכרח הקב"ה לתת לעמ"י את התורה, שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה.

חזל טוב //

לנשיא הישיבה הרב מרדכי גרינברג

לרגל בר המצווה של נכדו

למשגיח הרב שרון יוסט

לרגל ארוסי בנו

לר' יעקב אביעד דואני

לרגל הולדת הבן

1. עוד דרך להסביר על פי הגמרא (יבמות מו ע"א): ת"ר: גר שמל ולא טבל - ר"א אומר: הרי זה גר, שכן מצינו באבותינו, שמלו ולא טבלו. ע"כ. ופירש רש"י שם בזה"ל: בימי משה, כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה. עכ"ל. ומכאן מוכח דלא שייך כאן איסור 'לא תחנם', דעל ידי הטבילה יצאו מכלל בני נח ובאו לכלל בני ישראל.

2. בגמ' ביבמות (סא ע"א) מובא בשם רשב"י שקברי גויים אינם מטמאין באוהל, שנאמר "ואתם צאני צאן מרעיתי אדם אתם" - אתם קרואין אדם ואין עכו"ם קרואים אדם. והקשו התוס': מדוע רבי בנאה היה מציין את קברות של אדם הראשון ואברהם אבינו (ב"ב נח ע"א), הרי דינם כגויים ואינם מטמאים, ואע"פ שנקראים אדם. ואפילו לחכמים החולקים על ר"ש וסבורים שגויים מטמאים באוהל, כל דין טומאת אוהל היא רק במי שמת לאחר שנאמרה הפרשה "אדם כי ימות באוהל", שהוא לשון עתיד. על פי דברי התוס' הללו נוכל לתרץ גם אנו, שאיסור לא תחנם נאמר רק למי שדינו כגוי מאותה פרשה ואילך.

א. מחלוקת האחרונים

* בימי הקיץ הארוכים, השבת נכנסת בשלהי היום הארוך. 'עמא דבר' להכניס את השבת מבעוד יום, להתפלל מוקדם ואף לעשות קידוש עוד בטרם 'טיהר היום'. זאת מאחר שהשעה כבר מאוחרת ובני הבית הקטנים והמבוגרים הולכים לישון מוקדם. אך לגבי ליל התקדש חג השבועות, העיד **אבי השל"ה הקדוש** שקבלו וגמרו איש מפי איש, שיש להמתין מלקדש עד לאחר צאת הכוכבים (הובא בעמק ברכה סימן ג). וזאת מכיון שיש דין בימי הספירה 'שבע שבתות תמימות'. אמנם אין סופרים לעומר בליל שבועות, אך דין 'תמימות' נותן, שאם יקדשו את החג מבעו"י, נמצא שהחסירו מיום הארבעים ותשע. ובאמת כך פסקו כמה אחרונים, ביניהם בעל **משאת בנימין**, **מג"א** (סימן תצד) ועוד.

מדברי רבים מן הפוסקים הנ"ל משמע שכל ההגבלה היא אך ורק לגבי הקידוש. אבל מותר להתפלל מבעוד יום.

אך ה**ט"ז** הוסיף חומרא נוספת, שיש לאחור גם את התפילה לאחר צאת הכוכבים. ובאמת דנו האחרונים מניין למד חידוש זה. ר"ש סופר בעל **כתב סופר**, הסביר **בשו"ת התעוררות תשובה** (ח"ג סימן סח), שחומרת ה**ט"ז** יכולה לנבוע מאחד משני חששות: א. אם יתפללו העם מבעו"י - יבואו אף לקדש מבעו"י ויחסרו 'תמימות דארבעים ותשע'. ב. החשש אינו נוגע לדין תמימות, אלא שלא יצאו יד"ח ק"ש דערבית. דבשלמא בשבתות, כיון שקוראים ק"ש שעל המיטה - יוצאים בה יד"ח. מה שאין כן בליל שבועות הואיל ורגילים להישאר ערים בלילה, ממילא אין קוראים ק"ש שעל המיטה, ויש חשש שמא ישכחו לקרוא את שמע אחרי התפילה. מש"ה יש להתפלל רק אחרי צאת הכוכבים.

מהר"י יוזפא כץ רבה של פרנקפורט, בספרו **יוסף אומץ** (סימן תת"ן) כתב שלא נראית לו האי חומרא. וכתב שאדרבה, ע"י איחור התפילה לאחר צאת הכוכבים יבואו לידי תקלה. כיון שבהדין לילה יש מלאכה רבה של קריאת התיוקן שסידר רבינו האר"י ז"ל, ה'לילה קצר והמלאכה מרובה'. ואם ימתנו מלהתפלל עד אחרי צאת הכוכבים, תימשך מצוות עונג יו"ט עד מאוחר, ולא יספיקו לתקן את תיקונא דליל שבועות. וכתב בזה"ל: 'ומתי יעשו לביתם הנצחי והרוחני'. ולגבי החשש שמא ישכחו מלקרוא את שמע ולצאת יד"ח, כתב דאין לחוש כלל. הואיל ובתוך סדר התיוקן כלול בתוכו קריאת שמע שעל המיטה. וכתב שגם המחמירים לכל היותר יעשו קידוש בשקיעה, כיון שבין השמשות ספק יום ספק לילה, ומדאורייתא חשיב לילה. וכן עוד כמה מהאחרונים כתבו שחומרת ה**ט"ז** היא קלושה, ולא ראו רבנן קשישאי בעלי מעשים שיחושו לזה (**סידור היעב"ץ**, ודגל מחנה אפרים).

ב. בשורש המחלוקת

אם למצוא את נקודת המחלוקת באנו, נראה שיש למצוא בהאי פיתח את שורש המחלוקת:

בדיני הפסק טהרה של נידה, לאחר שפסק דמה צריכה לספור שבעה נקיים 'וספרה לה שבעת ימים ואחר טהרה' והימים הללו צריכים להיות תמימים. הרמ"א כתב בשם **תרוה"ד**, שאם כבר קיבלו עליהם הקהל תוספת שבת, כבר לא יכולה האישה להחשיב את היום מימי הספירה,

מאחר שכבר עשו אותו הקהל ללילה. אך בשם מהר"ל הביא שיכולה לספור:

וי"א אם התפללו הקהל ערבית ועוד היום גדול, אינה יכולה לבדוק או ללבוש לבנים ולהתחיל ולמנות מיום המחרת, מאחר דהקהל כבר עשו אותו לילה (תרוה"ד). ו"א דמותר אפילו עשו הקהל שבת (אגור בשם ר"י מולין).

נראה ששורש הויכוח נעוץ בגדר תוספת שבת ויו"ט, האם חשיב כאילו בהאי תוספת כאילו השבת והיו"ט נכנסו וכבר התחיל הלילה. היינו שהחפצא של היום התארך וקדושתו מתפשטת גם ליום חול. או שמא נאמר שלא ניתן להאריך את החפצא של היום, וא"א לומר שכבר לילה, אלא רק שמצוות התוספת היא על הגברא - לפרוש מהמלאכה מבעו"י¹.

ומבדי הדברים יבואר מהו שורש המחלוקת בנידו"ד: האם בעצם קידוש היום מבעו"י, מתפשטת קדושת החג גם ליום שעבר - ליום הארבעים ותשע, ובזה יש חסרון של 'תמימות'. או שלא חל שום שינוי בגדר היום, רק שנאסר על הגברא מלעשות מלאכה. לדעת האחרונים דבעו לקדש לאחר צאת הכוכבים, סבירא להו שבהאי תוספת החג נחסר מהיום הקודם. ואילו לאחרונים המתירים לקדש מבעו"י, ס"ל שאין בתוספת התפלוש ליום שעבר, אלא רק איסור על הגברא בעשיית מלאכה.

ג. נידונים נוספים התלויים במחלוקת זו

מעתה ירווח לן לתלות מחלוקות נוספות באותה החקירה:

מנהג בני אשכנז, שנער בר מצוה שמלאו לו י"ג שנים - הוא היורד לפני התיבה בתפילת ערבית. הרמ"א כתב ע"פ מהר"ל, שבמקרה שקיבלו את השבת מבעו"י, אין הדבר מועיל להשלים לו י"ג שנים מלאות, כך שיוכל לרדת לפני התיבה. והולך לשיטתו בהל' נדה. וכך מובא בשו"ע (או"ח נג, י):

יש ללמוד זכות על מקומות שנוהגים שהקטנים יורדין לפני התיבה להתפלל תפלת ערבית במוצאי שבתות. הגה: ובמקומות שלא נהגו כן, אין לקטן לעבור לפני התיבה אפילו בתפלת ערבית, אפילו הגיע לכלל י"ג שנים ביום השבת אין להתפלל ערבית של שבת, דהרי עדיין אין לו י"ג שנה (מהרי"ל).

מהרש"ל בתשובה (סימן סח) כתב, שבשמיני עצרת שקיבלוהו מבעו"י, יש בעיה עקרונית לקדש מבעו"י: לא ניתן לאכול בבית, כיון שעדיין לא נגמר חג הסוכות, ועליהם לאכול בסוכה. אלא יחכו עד צאת הכוכבים ואז יוכלו לקדש בביתם. אך ה**ט"ז** השיג עליו, שהפה שאמר שניתן לקדש מבעו"י - הוא שאמר שיום שמיני עצרת כבר התחיל, וניתן לקדש חוץ לסוכה. וגם נידון זה תלוי בחקירה הנ"ל, כמבואר למעייין.

ישנה נפק"מ נוספת גבי הדלקת נרות של יו"ט דשבועות. ביו"ט יש שנהגו להדליק נרות מערב יו"ט, ויש שנהגו להדליק אחרי שהבעל חוזר מהתפילה. בהקדמה ל**פרישה**, כתב בן המחבר כמה מילין, וביניהם גם הספד על אמו. הוא כתב שאמו בין היתר חידשה שתי הלכות: א. גם נרות של יו"ט נשים תדלקנה מבעו"י. ומשני טעמים: האחד, דאמנם בשבת מדליקים מבעוד יום מחמת האיסור להדליק בשבת, אך מלבד זאת יש צורך להדליק מבעו"י כדי שיהיה השולחן ערוך בכניסת השבת מדין עונג שבת, וטעם זה שייך גם ביו"ט. וטעם שני, הואיל דקיי"ל דכל מלאכה

¹ לכאורה קשה למ"ד שהוא דין בגברא, כיצד ניתן א"כ לברך 'מקדש השבת' בזמן התוספת? האחרונים תרצו שצריך לומר שהברכה היא על עצם הפרישה ממלאכה.

* השיעור נכתב ע"י אחד התלמידים, ע"פ הבנתו ובאחריותו.

האחרונים האוסרים לקדש קידוש חג שבועות מבעו"י עד שתחשך מדין 'תמימות', כיון שברכת שהחיינו הוי כקידוש, נמצא שבהדלקתה מקדשת את החג מבעו"י, ואיכא חסרון 'דתמימות'.³ לכן עליהן להדליק משתחשך.

ד. למעשה

עתה נשוב אל הראשונות: למעשה בארצות אירופה, כיון שמצב הלך החמה ושעות היום הוא קצת מסובך, ניתן להקל לקדש מבעו"י ולסעוד, אך מ"מ יאכלו כזית לאחר צאת הכוכבים. אולם בארץ הקודש, לגבי הקידוש יש להמתין עד לאחר צאת הכוכבים, עם כל הקושי שבדבר. ובענין הקדמת התפילה לפני צאת הכוכבים, יש בכך חילוקי מנהגים: הספרדים נהגו להקל, ואילו מנהג אשכנז להחמיר כשיטת הט"ז.

³ אע"פ שלכאורה נשים פטורות מספירת העומר, וכן מדין 'תמימות'. ועיין שו"ת תשובות והנהגות (כרך ד, קיא) שחלק על הוראה זו. וכ"ד הגר"ש אלישיב ועוד.

שניתן לעשותה מערב יו"ט עושין אותה מערב יו"ט, והואיל וניתן להדליק כבר מבעוד יום - יש להדליק לפני כניסת החג. בספר **שם הגדולים** (מערכת גדולים, אות ו ס"ק ז) למרן החיד"א, הביא את דברי אשתו של הפרישה להלכה. ב. בשבת יש להדליק נרות קודם הברכה, שמא בברכה קיבלה על עצמה שבת ואסור לה להדליק אח"כ. אך ביו"ט תדלקנה לאחר הברכה, כיון שמ"מ מותר להבעיר אש מאש. **המג"א** (סימן רסג סקי"א) חלק ואמר, דלא חילקו רבנן בין שבת ליו"ט.

רבי יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי (לוח א"י) כתב, שלמנהג בנות אשכנז שמברכות שהחיינו על נרות יו"ט בשעת ההדלקה,² לפי שיטות

² יש בכך חילוקי מנהגים. רוב בנות ספרד נוהגות שלא לברך שהחיינו בהדלקה, וכן **היעב"ץ** כתב בתשובה (סימן קז) שלא מצא מקור למנהג לברך. אולם לא ניתן לשלול את המנהג הנ"ל, כיון שבגמרא (ערוכין מ ע"ב) איתא: 'זמן (=ברכת שהחיינו) אומרו אפילו בשוק'. ועיין **שו"ת יחיה דעת** (ח"ג סימן לד).

'כי אשמרה שבת' // מלאכי גוטמן

'כתוב בפרשה: "ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו". על כך דורשת הגמרא (ערכין יא ע"ב): "אין ישאו אלא לשון שירה, וכן הוא אומר: שאו זמרה ותנו תוף...". וביאר נשיא הישיבה הרב מרדכי גרינברג, שהתורה היא שירה, והשירה נכתבת אריח ע"ג לבינה, כיון שהעומק והנסתר שבה רב על הגלוי, והיא עול כבד שצריך לשאת אותו בשירה ושמחה. משום כך רגילים לכתוב את השיר בחצאי שורות, לרמז שיותר ממה שאנו אומרים כתוב כאן".

במדור זה נשתדל להביא בכל פעם שיר אחר משירי השבת, ולחשוף מעט מן העומק הצפון בו, ע"פ פסוקים, דברי חז"ל והמקורות, ומתוך כך לטעום מהאווירה המיוחדת והמתוקה של השבת.

כאשר אנו רוצים להתבונן בפיוט, מלבד תוכן השיר ועומקו, יש לשים לב למבנה הכולל של השיר, ובעיקר: סוג החריזה של הפיוט, חלקי פסוקים המשובצים כפנינים בתוך השיר, שם המחבר החתום בראשי הבתים או שיר הבנוי לפי סדר הא-ב, ועוד.

את דרכנו נתחיל דרך גדול הפייטנים ר' אברהם אבן עזרא². כלל ידוע בין המשוררים בעניין החריזה, מיוחס לו בלשוננו המליצית: "לא תחרוז בשור ובחמור יחדיו (אל תחרוז את המילה 'שור' עם המילה 'חמור' כיון שההברה האחרונה שלהם אינה שווה לגמרי), אך אמנם תשמור החמור בהר המור (תחרוז את המילה 'חמור' עם המילה 'המור' [והמילה 'תשמור']), ואת השור תקשור בערי המישור (את המילה 'שור' תקשור ותחרוז עם המילה 'המישור' [והמילה 'תקשור'])." ראב"ע היה גם דקדקן גדול, ופיוטיו פשוטים ומדוקדקים היטב בלשון הקודש³.

* המדור מוקדש לזכרו של סבי זקני אברהם מנחם בן מרדכי דוד ז"ל, שהקפיד על שירת שירי השבת, ובעקבות פטירתו התחלתי לעסוק בהם.

¹ ואולי זה הפירוש לכך שהתורה ניתנה באש שחורה ע"ג אש לבנה (ירושלמי שקלים פ"ג, ה"א), שגם הקלף - הגויל, הוא חלק מהכתיבה.

² שיריו בנויים על המשקל המיוחד של השירה הספרדית. ומסופר, שר"ת למד ממנו את משקלי השירה, ושלח לו שירי כבוד במשקל הספרדי. על כך כתב לו ראב"ע: "ומי הביא לצרפתי בבית שיר, ועבר זר מקום קודש **ורמס**? ולו שיר יעקב ימתק כמו מן, אני שמש וחס שמי **ונמס**". רבנו תם ענה לו בענווה: "אבי עזרי ישיבוהו סעיפיו, אשר נתן ידידו בין אנפיו, אני עבד לאברהם למקנה, ואקודה ואשתחוה לאפיו". ומשיב לו ראב"ע: "הנכון אל אבי עם-אל ורוגם, להשפיל ראש במכתב אל בזוי עם, וחלילה למלאך האלוקים, אשר יקוד וישתחוה לבלעם".

³ עיין בפירושו ראב"ע לקהלת (ה, א) בעניין פיוטיו של ר' אליעזר הקליר, שהם מלאי חידות וקשיים דקדוקיים.

אזכור שיר איוס השבת

נפתח בפיוט הידוע שלו המקובל בכל קהילות ישראל, הלא הוא "כי אשמרה שבת" (השם "אברהם" חתום בראשי הבתים):

כי אֶשְׁמְרָה שֶׁבֶת אֵל יִשְׁמְרֵנִי.

אוֹת הִיא לְעוֹלָמִי עַד בֵּינוּ וּבֵינֵינוּ ("את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם"):

אָסוּר מִצָּא חֶפֶץ ("ממצוא חפץ") לְעִשׂוֹת דְּרָכִים ("מעשות דרכיך").

גַּם מְלַדְּבֵר בּוֹ, דְּבָרֵי צָרִים ("ודבר דבר").

דְּבָרֵי סְחוּרָה אוֹ/אף דְּבָרֵי מְלָכִים (בענייני סחורה ודברי מלכים ומלחמות).

אֶהְיֶה בְּתוֹרַת אֵל וּתְחַכְמֵנִי (העיסוקים והדיבורים נאסרו כדי שיהיה פנאי ללמוד).

בוֹ (בשבת) אֶמְצָא תְּמִיד נוֹחַ/נוֹפֵשׁ לְנַפְשִׁי.

הִנֵּה לְדוֹר רֵאשׁוֹן (לדור המדבר) נִתֵּן קְדוּשָׁי (ה' -).

מוֹפֵת בְּיַת לַחֵם מְשֻׁנָּה בְּשִׁשִּׁי⁴ (זה מופת וסימן ש-).

כָּכָה בְּכָל שָׁשִׁי יִכְפִּיל מְזוּנִי (כלומר שהוצאות שבת לא נקצבו לאדם בתחילת השנה ואינו מפסיד מהם (ביצה טז ע"א), וכאילו נכפל מזונו):

רָשָׁם בְּדַת הָאֵל (בתורה) חַק אֵל סִגְנוֹי (הכהנים).

בוֹ לְעַרְףְּ לַחֵם פְּנִים - לְפָנָיו ("ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה'").

עַל כֵּן לְהַתְעַנּוֹת בוֹ עַל פִּי נְבוּנָיו (-חז"ל, ע"פ ברכות לא ע"ב),

אָסוּר לְבַד מֵיִם כְּפֹר עֲוֹנֵי (שבו מותר להתענות):

הַיִּם מְכַבֵּד הוּא יוֹם תְּעַנּוּגִים (וקראת לשבת עונג"),

לַחֵם וַיִּזֶן טוֹב בְּשֵׁר וְדָגִים (ע"פ שבת קיז ע"ב - קיט ע"א).

(השְׂמֵחִים בוֹ הֵם שְׂמֵחֵי מְשִׁיגִים)

מֵתְאָבְלִים בוֹ הֵם אַחוֹר נְסוּגִים (כך הנוסח המקורי ושינוי רצו לומר בלשון טובה. ויש ששינוי גם לקמן "מעדן לנפשו בו סופו לשארית" זה שינוי כוונת המחבר),

כי יוֹם שְׂמֵחוֹת הוּא וְתִשְׂמַחְנֵנוּ:

מִחַל מְלָאכָה בוֹ (המתחיל בעשיית מלאכה בשבת) סוֹפוֹ לְהַכְרִית (מְחַלְלֵה מוֹת יומת, פי כל העֵשֶׂה בֵּה מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנְּפֶשׁ...).

עַל כֵּן אֶכְבֵּס בוֹ לְבִי בְּבוֹרֵית (חומר ניקוי).

אֶתְפַּלֵּלָה אֵל - אֵל עֲרִבִית וְשַׁחְרִית.

מוֹסֵף וְגַם מְנַחָה הוּא יַעֲנֵנִי:

⁴ כך הניקוד הנכון של המילה, וממילא מתאים למשקל שבסוף כל שורה - יתד (הברה) שמתחילה בשוא או חטף) ותנועה (הברה שמתחילה בתנועה).

ראב"ע כתב את "איגרת השבת", בה הוא יוצא כנגד פירוש בעניין "ויהי ערב ויהי בקר" שהיום מתחיל מהבוקר, ויש חשש שע"פ זה יחללו שבת בלילה. בהקדמה לאיגרת מובא פיוט המדמה פנייה של השבת אליו, ומעניין להשוות בין פיוט זה לפיוט "כי אשמרה שבת":

אני שבת עטרת דת יקרים, רביעית בעשרת הדברים,
ובין השם ובין בניו אני אות, ברית עולם לכל דורות ודורים:
ובי כל מעשיו כלה א-להים, וכן כתוב בראשית הספרים:
ולא ירד ביום שבת אזי מן, למען אהיה מופת להורים:
אני עונג לחיים על האדמה, ומרגוע לעם שוכני קברים:
אני חדות זכרים גם נקבות, וששים בי זקנים עם נערים:
ולא יתאלו בי האבלים, ובי לא יספדו על מות ישרים:
והשקט ימצאו עבד ואמה, והגרים אשר הם בשערים:
ינוחון כל בהמותיהם ביד איש, כסוסים כחמורים כשוורים:
וכל משכיל ביינו הוא מקדש, וגם יבדיל חשובים כנזירים:
בכל יום ימצאו שערי תבונה, ביומו נפתחו מאה שערים:
מכובד מעשות דרך, וכן מן מצוא חפץ ודבר כל דברים:
שמרתין בכל ימים, למען שמרתני מאד מימי נעורים:
בזקנתך שגגה נמצאה בך, אשר הובאו אילי ביתך הספרים:
ושם כתוב לחלל יום שביעי, ואיך תחשה ולא תדור נדרים:
לחבר אגרת דרך אמונה, ותשלחה אלי כל העברים:

פנינים מתוך השיר:

א. **"כי אשמרה שבת א-ל ישמרני"** - כתב הטור (או"ח סי' רסז): "זאין חותמין שומר עמו ישראל לעד כדאיתא במדרש שבשבת אין צריכין שמירה שהשבת שומר, ונוהגין לומר פסוק 'ושמרו בני ישראל' לומר שאם ישמרו שבת אין צריכין שמירה". וכתב האבודרהם בשם ספר אבן הירחי: "וכן יסד החכם ר' אברהם בן עזרא ז"ל פיוט לשבת כי אשמרה שבת אל ישמרני..." רמז יפה הביא ר' שלמה ב"ר שמשון מוורמייזא (ידיד ובר פלוגתא של רש"י) בסידורו: "בדברות האחרונות כתוב 'שמור' מלא בוי"ו, לרמז אם תשמור את השבת ישמורך השם בו' ימי

כיסופים, התיישבות וקרבות // הרב דניאל סגרון

המעשה, ולכך ו' שמירות במזמור 'שיר למעלות', ולכן אומרים ו' לילות 'שומר עמו ישראל', לבד משבת שאומר 'פורס סוכת'."

ב. **"אהגה בתורת א-ל ותחכמני"** - ע"פ ראב"ע בפירושו לתנ"ך, בשבת אדם מקבל ברכה של תוספת שכל, והוא פנוי ממלאכה כדי לעסוק בתורה וכמו שבשמיטה שהיא דומה לשבת יש מצוות הקהל בתחילת השנה (לפירושו שם) "למען ישמעו, ולמען ילמדו".

ג. **"על כן להתענות בו אסור"** - נראה שפעולות עריכת הלחם ואכילת הלחם המוזכרות קודם, הם שבביל שה' ישפיע לנו מזון לכל ימות השבוע עד השבת הבאה (ושנים עשר לחמים כנגד השבטים), ועל כן אסור להתענות ביום זה שהוא המשפיע מזון לכל השבוע⁵.

ד. **"מחל מלאכה בו סופו להכרית, על כן אכבס בו לבי בבורית"** - כתב השם משמואל (פרשת ויקרא): "ונראה לפרש עפ"ד הרמב"ם (בפירושו לאבות) שמעונשן של עבירות אתה לומד שכון של מצות, וע"כ מחמת חילול שבת דהעונש הוא כרת, מכלל דבשמירת שבת זוכין להדבק במקור מים חיים את ה', ובאשר אין לבוא בשער המלך בלבוש שק, ע"כ אכבס בו לבי בבורית". ומה שכתב "אתפללה אל א-ל..." מתבאר ע"פ דברי הרשב"א בתשובה (ח"ה סי' א'): "נודע דמזלו של שבת הוא שבתאי והוא המסבב ברצון הבורא ענינים קשים כידוע לבעלי חכמה זאת. ואמר החכם ראב"ע (שמות כ, יד) על כן נצטוו ישראל לנוח בו מכל מלאכה כדי שיתעסקו למלאכת שמים ובעבודתו ובזה יצלו מפגעיו... וע"כ תקנו לומר ואני תפלתי וגו', שנתפלל ונתחנן לפניו... שתקובל תפלתינו ועבודתנו לפניו". ונראה עוד שראב"ע רצה לרמוז כנגד הפירוש שהיום מתחיל מהבוקר ולכן כתב שסדר התפילות הוא ערבית, שחרית, מוסף ומנחה, והמהפך את הסדר ומתחיל את היום בשחרית הוא מחלל שבת וסופו להכרית.

⁵ רמז לעניין זה מצאתי במדרש תנחומא פרשת בחוקותי: "כי מי בשחק יערך לה'. אמר ר' אבין מי כמוך זן רעבים, ואין 'יערך' אלא זן רעבים, שנאמר 'ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד מאת בני ישראל ברית עולם והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש'".

והשם את המבורה

לפני כמאה ושמנים שנה התכתב הרב צבי הירש קאלישר עם רבו הגאון רבי עקיבא אייגר בדבר האפשרות לחדש את עבודת הקרבנות. ההתכתבות נקטעה עם פטירתו של רעק"א והרב קלישר המשיך לדון בנושא עם שאר חכמי דורו.

אך עוד קודם הפולמוס מתאר הרב קלישר את אשר על לבו:

רגשת לבי תהמה בקרבי מנעוריי, עלי ציון תאנח רוחי, כוס היגון עלי עמי בבכי מסכתי, כי כל איש הדבוק באהבת צורו וקונו ועמו ואדמת קדשו, דרמי דמעא על לחיו כמים רבים יזולון מאין הפוגות. כי מעת הוסר התמיד כסות דמעא את מזבח ה', אין עוד חזון נפרץ בישראל.

מתוך אותם 'דרמי דמעא' על ש'הוסר התמיד' קורא הרב קלישר לכל שומעיו לפעול למען זירוז הגאולה ולא להסתפק בהמתנה למשיח: "אל יחשוב החושב כי פתאום ירד ה' שמו משמים ארץ לאמר לעמו צאו, או ישלח משיחו כרגע מן השמיים לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל ויקבצם ירושליימה, ויעשה לה חומת אש ומקדש אל ממרומים תרד. ודאי כל ייעודי הנביאים יתקיימו באחרית הימים ולא יפול חס וחלילה דבר ארצה ולא במנוסה נלך ולא בחיפזון יום אחד כי אם מעט מעט תבוא גאולת ישראל".

מקורו לכך שהגאולה היא הדרגתית הם דברי הירושלמי בברכות שהגאולה היא קמעה קמעה, וראיה לדבריו שיש להתחיל באתרעותא דלתתא מביא הרב קלישר מהזהר הקדוש על הפסוק שלחני כי עלה השחר ששם נאמר 'עד דיתתקפון וינהיר לון הקב"ה לעלמין', ומבאר שהמילה 'דיתתקפון', מלשון התפעל, משמעה שמעצמנו נתקיף למעבד עובדא בכל עוז ואז ינהיר הקב"ה לעלמין.

אך אין די בהתעוררות ליישוב הארץ. הגאולה השלמה, מחדש הרב קלישר, תלויה בהקרבת הקרבנות: הנביא ישעיהו אומר 'כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ', כלומר כמו שבזמן נח הקב"ה הריח את ריח הניחוח ואז נשבע שלא יהיה עוד מבול 'כן כאשר נפיק רצון מה' ע"י קרבן ריח ניחוח ונכפר לנו על כל עונותינו אז ישוב וניחם ה' לסבב לנו גאולה שלמה!".

היתה שם עיר, כפי שכתב הר"י מיגאש שבנו שם בנינים, היתה צריכה המשנה לומר "שער המזרחי משמש כניסה ויציאה". ועוד, שהרי התורה אומרת שאת הפרה האדומה יש לשחוט מחוץ למחנה. וכך גם מתארים פסוקים את נחל קדרון הגובל משמאל את הר הזיתים, כגבולה של ירושלים: "בנה לך בית בירושלים... ולא תצא משם... והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון ידע ידע כי מות תמות" (מלכים א ב, לו-לז), "ויצא את האשרה מבית ה' מחוץ לירושלם אל נחל קדרון וישרף אותה בנחל קדרון" (מלכים ב כג, ו).

3. קושיה שלישית מציגה בעיה טופוגרפית בשטח. ע"פ הגמרא נראה שאפשר לעבור דרך נחל קדרון אל ירושלים, אך במציאות זוהי אינה דרך נוחה, משום שעומקו של נחל קדרון הוא כ-80 מטר. דבר נוסף שהגמרא אומרת הוא, שהוצרכו להכניס את החלק העליון אל העיר משום שתורפה של ירושלים שם. אמנם אם נתבונן בירושלים העתיקה, נבחין שלעיר ירושלים ישנה הגנה טבעית, והיא מוקפת משלושת צדדיה בנחלים גדולים - קדרון במזרחה, וגיא בן הינום במערבה ובדרומה. אם כן כל בר דעת מבין, שאין אלו מקומות נוחים להיכבש משם, שהרי צבא יתקשה לעבור נחל כזה. יש לציין, שבזמנם לא היו כלי לחימה אשר יכלו לפגוע ממרחקים כאלו. בנוסף, כאשר מסתכלים במבט היסטורי נשים לב, שכאשר באו הבבלים לכבוש את ירושלים, הם ניסו לכבוש את ירושלים מצפונה. ואם אכן היתה נוחה להיכבש מהר הזיתים, היו צריכים לנסות לכבוש משם ולא ולהתעכב שלוש שנים. בעיה נוספת, שמקורות היסטוריים מהתקופה המתארים את הרחבות ירושלים, כדוגמת יוסף בן מתתיהו, אינם מתארים התרחבות לכיוון הר הזיתים.

ג. ביאור חדש בסוגיא

לאור קושיות אלו, ולאור הממצאים שאינם מתיישבים לגמרי עם פירוש הראשונים, אנסה לתרץ תירוץ המיישב דבר דבור על אופניו. ראינו שקשה לומר ש'ביצעין' זו ביצה. אמנם ראיתי לפרש, שפירוש המילה "ביצעין" הוא - חלקים, כלומר: "שני חלקים היו בהר המשחה...". המילה 'לבצוע' פירושה לחלק. בנוסף, את הפסוק "פתות אותה פתים" (ויקרא ב, ו), תרגם אונקלוס: "בצע יתה ביצועין".

התוספתא בסנהדרין גורסת מעט אחרת מהמובא בסוגייתנו: "אבא שאול אומר שתי בצעין היו בירושלים, התחתונה והעליונה...". לפי זה אפשר לומר, שכוונת הגמרא היא שהיו שני חלקים בירושלים, אחד שנוסף בבית ראשון ואחד שנוסף בבית שני. אך יש להבין מדוע הגמ' נקטה שהבצעין היו "בהר המשחה". יש שרצו לטעון, שכוונת הגמרא היא ל"הר המשחית". הר המשחית נמצא צפונית מערבית לעיר דוד. הטענה היא שאזור זה נקרא הר המשחית כיון שהוא מוקף בעמקים עם שמות מרתיעים - במזרחו "גי בן הינום", ובמערבו ובדרומו "עמק רפאים".

בעקבות דברי התוספתא וההסבר המחודש ל"הר המשחה", נראה בעין אחרת את דברי הגמרא. ע"פ הגמרא נוספו לירושלים שני חלקים. חלק ראשון תחתון נוסף בימי בית ראשון, משום שהתקיימו בו כל המרכיבים לקידוש חלק חדש בירושלים. אמנם החלק השני, הגבוה יותר, לא נתקדש קדושה גמורה, מכיון שבבית שני (בימי עזרא) לא היו מלך ואורים ותומים. אפשר לבאר, שהחלק הראשון שעליו דיברה הגמרא נבנה בימי חזקיהו המלך, כהכנות למרד בסנחריב. חלק מההכנות היו לבנות חומה חדשה ממערב לעיר דוד, כדי להגן על הפליטים שברחו מיהודה והתיישבו ליד החומה משום הצפיפות בעיר. מכאן שחלק זה קדוש בקדושה גמורה, כי התווסף בבית ראשון שהיו בו מלך, נביא, אורים ותומים, שתי תודות, שיר וסנהדרין של שבעים ואחד.

ירושלים מקודשת לפנים מחומתה ובזמן הבית אכלו בגבולות המקודשים של העיר קדשים קלים ומעשר שני. מכיון שקדושת ירושלים לא בטלה, אסור היום לפדות שם מעשר שני. הלכות נוספות נאמרו בירושלים. חלקן נוהג היום בתוך הגבולות המקודשים של העיר, כמו איסור הלנת המת, איסור הקבורה, איסור קיום קברים והחיוב לפנותם. לפיכך, יש חשיבות באיתור הגבולות המקודשים של ירושלים, ולהבחנה בין ירושלים המקודשת, שבה חלות ההלכות המיוחדות לירושלים, לבין המקום אשר רק נקרא בשם 'ירושלים'.

נעסוק בסוגיית הגמרא במסכתנו (שבועות טז ע"א):

אבא שאול אומר: שני ביצעין היו בהר המשחה, תחתונה ועליונה, תחתונה נתקדשה בכל אלו, עליונה לא נתקדשה בכל אלו אלא בעולי גולה שלא במלך ושלא באורים ותומים... עליונה שלא היתה קדושתה גמורה - עמי הארץ היו נכנסין שם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני, וחברים אין אוכלין שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני; ומפני מה לא קידשוה? שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא, ואורים ותומים, ובסנהדרין של ע"א, ובשתי תודות ובשיר... למה הכניסוה? מפני שתורפה של ירושלים היתה, ונוחה היא ליכבש משם!

בביאורי הראשונים לגמרא זו ישנם כמה דברים שאינם מסברים את האוזן, ואנסה לפרטם כאן.

א. פירוש ה'ביצעין' לשיטת רש"י

רש"י פירש ש"ביצעין" אלו ביצות. לפירושו, היו שתי ביצות בהר הזיתים שכל אחת מהן היתה מתוחמת בחומה. ונשאלת השאלה, הרי רש"י מפרש את דברי הגמרא הלן, שהעם לא היו מטריחים עצמם להיכנס אל תוך החומה הפנימית ולאכול את הקדשים כאשר לא היו מוצאים אכסניא בעיר, ואכלו אותם לפנים מהחומה החיצונית. אך מדוע שאנשים יעדיפו לאכול בביצה או אגם ולא להיכנס לעיר?

אפשר לתרץ, שהעלייה מנחל קדרון אל ירושלים תלויה ואינה נוחה לעלייה, ולכן העדיפו האנשים לאכול אפילו בביצה או אגם ולא לעלות (אמנם עדיין יש לשאול מדוע הגיעו מלכתחילה דרך מקום קשה זה, ועוד, שמדברי רש"י נראה שהם לא נכנסו מפני שלא היתה להם אכסניא ללון בפנים, ולא משום קושי הדרך). תירוץ נוסף אפשר לומר, שהביצה או האגם לא היו המקום עצמו, אלא סימון גבול, שהיו שני אגמים בהר הזיתים והם סימנו את גבולות הרחבת העיר.

ב. שלש קושיות בסוגיא

אך גם לאחר הסבר המילה "ביצעין", נשארו כמה קושיות על סוגיא זו:

1. ע"פ דברי הגמרא, בהר המשחה היו שני חלקים. חלק מקודש בקדושה גמורה מימי בית ראשון, וחלק מקודש בקדושה חלקית מימי בית שני. לפירוש רש"י, שאכן "הר המשחה" הוא הר הזיתים, קשה: מדוע כיום נמצא שם בית קברות יהודי, והרי אסור לקבור בתור עיר (ש"ע י"ד סשה, ב). ועוד, שלמרגלות ההר נמצאו קברים עתיקים עוד מימי בית שני, ובחפירות ארכיאולוגיות לא נמצאו עדויות לעיר או חומה אשר משייכת את הר הזיתים לירושלים.
2. נמשיך בעניין הקדושה של החלקים, המשנה במסכת מידות (א, א) אומרת: "חמשה שערים היו להר הבית... שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה, שבו כהן שורף את הפרה, ופרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשחה". מדברי המשנה נראה שהיה שער מזרחי הפונה לכיוון הר הזיתים, שבו הכהן היה שורף את הפרה האדומה. ואם אכן

התחתון מימי בית ראשון מוקף מארבעת צדדיו - מצפון בנחל דולב, ממערב ומדרום על ידי גי בן הינום, וממזרח על ידי הגיא. כך גם החלק העליון מוקף משלושה צדדים - מדרום בנחל צולב, ממזרח על ידי הגיא, וממערב על ידי גי בן הינום.

לכן נוכל לומר שדברי הגמרא מתיישבים היטב עם המציאות אשר עינינו רואות. שני החלקים המדוברים הינם העיר התחתונה והעליונה שמוכרות לנו מהארכיאולוגיה, וכך יתיישבו כל הקושיות. בכך נבין גם מדוע בחרו העולים להישאר בחלקים החדשים, שהרי הם היו התיישבות נוספת בירושלים.

בתקופה מיוחדת זו, יום חירות ירושלים מחד ומתן תורה מאידך, אנו מצפים ומייחלים לחזור ולקיים את כל מצוות התורה. בעזרתו יתברך נזכה לגאולה בביאת משיח צדקינו, ובכך נוכל לקדש את כל ירושלים ע"י כל התנאים הנדרשים, ולחזור לקיים את המצוות התלויות בה.

היחס שבין שבת ליום-טוב // יעקב אליאס

לפני שנבאר את היחס בין שבת ליום"ט, נקדים לבאר מהו עניינו של יו"ט. מהותו של יו"ט הוא שותפות ישראל בבריאה (התעוררות של מטה): תאריכי השנה נקבעים לפי קביעת ביה"ד (כפי שדרשו על הפס' "אשר תקראו אתם במועד" - אתם אפילו שוגגים, אתם אפילו מזידים, אתם אפילו מוטעים (ר"ה כה ע"א)), לעומת השבת, שאינה תלויה בקביעת התאריך, אלא היא קביעה וקיימת.

ניתן לראות עניין זה בכל יו"ט: פסח - לפני שיצאו ממצרים היו צריכים לעשות פעולות מצידם (למול ולעשות קרבן פסח), ומי שלא עשה כן לא יצא. **שביעי** של פסח - הים נבקע רק כאשר נכנסו ישראל אל תוך הים. **שבועות** - עם ישראל אמרו נעשה ונשמע. וכן בלימוד התורה יש לעמול כדי להגיע לאמיתה של תורה. **ר"ה ויו"כ** - עניינם הוא התשובה, שהאדם מתעורר לתקן דרכיו. **סוכות** - גם קשור לעניין התשובה, בסוכות חזרו ענני הכבוד לעם ישראל לאחר שהסתלקו בחטא העגל (פירוש הגר"א לשה"ש א, ד). גם למ"ד סוכות ממש עשו להם, עצם עשיית הסוכות מבטאת עשייה מצד העם. **שמח"ת** - קבלת התורה מרצון העם.

יש בשנה 8 ימים טובים (אם מחשיבים את ר"ה כיומיים). המספר 8 רומז לעבודת ה' מצידנו: אחרי שה' ברא את העולם בשבעה ימים, האדם נעשה שותף בהשלמת הבריאה, כפי שראינו שהאדם הדליק את האש הראשונה במוצ"ש (לכן מותרת הדלקת אש ביו"ט). וכן האש עולה למעלה, דבר המבטא את התקרבות האדם מרצונו לה'. וכן בק"ש מכוונים באות ח' (של אחד) שהקב"ה שולט בשבעה רקיעים ובארץ, כלומר - הארץ היא בחינת המספר שמונה. וכן האות ח' פתוחה מלמטה, לבטא את ההתעוררות של מטה.

ישנן כמה נק' מהם נראה בברור שקדושת השבת גדולה מקדושת היו"ט:

- אין להכין משבת ליו"ט, כמו שאין להכין משבת לחול. אך מותר (ע"י ערוב תבשילין) להכין מיו"ט לשבת (כאשר שבת חלה במוצאי יו"ט).
- עושים הבדלה כאשר יוצאים משבת לחול. וגם אם חל יו"ט במוצ"ש, מבדילים (יקנה"ז), אך כאשר במוצאי יו"ט נכנסת שבת, אין מבדילים.
- איסור חילול שבת חמור מאיסור חילול יו"ט (ואפילו יו"כ פחות חמור משבת). וכן בשבת יש יותר איסורים מאשר ביו"ט (ביו"ט הותר צורך אוכל נפש).
- בשבת יש יותר סעודות מאשר יו"ט (בשבת יש סעודה שלישית ובמוצ"ש סעודה רביעית, לעומת יו"ט).
- תדירותה של השבת היא מפני חשיבותה. כך הסביר הרב אריה שטרן שליט"א בעניין כתר תורה: אומר הרמב"ם - שמא תאמר

שאותם הכתרים (כהונה ומלכות) גדולים מכתר תורה, הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו, הא למדת שכתר תורה גדול משניהם. כלומר, היתה הו"א שמפני שכתר תורה שייך לכולם חשיבותו נמוכה משאר הכתרים. אך לפי האמת מה שנגיש לכולם זה מפני שהוא הכי חיוני. אותו הדבר ניתן לומר בעניין השבת: השבת היא הכי תדירה מפני חשיבותה, לעומת יו"ט שהוא פחות תדיר.

מאידך, מצינו דברים בהם יו"ט לכאורה חשוב יותר משבת:

- א. "בגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת" (שו"ע או"ח תקט"א). ומסביר זאת החזו"ן, ע"פ דברי הרמב"ם, שכתב (ספר המצוות, עשה נד): "ציוונו לשמח ברגלים... וכולל באמרו 'ושמחת בחגך' מה שאמרו ג"כ 'שמח בכל מיני שמחה'... וללבוש בגדים חדשים". כלומר, שיהיו נאים יותר מבגדי שבת ולכן יש בהם שמחה מיוחדת.
- ב. ע"פ המשל של ר"ע - שהסביר לטורנוסורפוס מדוע אנו מלים אם האדם נברא ערל - שמעשי בנ"א נאים ממעשיו של הקב"ה, כשם שלחם ועוגות יותר טובים משיבולים (תנחומא תזריע, ז). ע"פ אותו עיקרון ניתן להחשיב את יו"ט יותר משבת: שבת היא קביעה וקיימת - מעשה ה', שלא תלוי בנו. לעומת יו"ט התלוי בקביעת המועדות בארץ - "אשר תקראו אתם במועד". אמנם, עצם דבריו של ר"ע צריכים באור, וכי יעלה על הדעת שמעשי בנ"א טובים יותר ממעשי ה'? ועוד, הרי מאיסור כלאים וכיו"ב אנו רואים שה' לא רוצה שנתערב בבריאה!

ניתן להשוות את עבודת האדם בעולם ל"נס ע"ג ענק": דומה הדבר לבנאי שבנה בניין בן 10 קומות, וחברו יבנה קומה אחת מעליו: אם לא קיבל אישור לבנות מעליו, זוהי תחרות. בנוסף לכך, אע"פ שלכאורה הוא גבוה יותר, כל גבהו הוא רק בזכות הבניין שתחתיו.

רצון ה' הוא שנפתח את הבריאה לתועלת, כפי שנאמר בתורה: "בזעת אפך תאכל לחם", וכן נאמר "וברך את לחמך" - הלחם הוא דוגמא לאופן בו האדם משתמש ביכולות שנתן לו ה' כדי לייצל את העולם. ניתן ללמוד זאת גם מכך שה' אסר לעשות כלאים, משמע שאם ההתערבויות בבריאה מותרות (אך אם הדבר מזיק לבריאה, אין לעשותו, כפי שאומר המדרש (קהלת רבה ז, ג): "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמנו"), וכ"ש בדבר שנצטוונו עליו (כגון בריית, קידוש החודש, משפט וכדו').

נמצא, שפיתוח הבריאה לשם שמים הוא כעין שליחות להשלים את רצון ה' בעולם.

אם כן, יו"ט צריך להיות חשוב יותר משבת, כשם שהבן המהול חשוב יותר מהבן הערל. אך אע"פ כן יש יתרון לשבת על יו"ט: עם ישראל שותף

ביו"ט, אך יו"ט זו לא קומה אחת מעל שבת, אלא הם שני דברים נפרדים, וקדושת יו"ט נמוכה ממנה.

ובנוגע ללבישת בגדים נאים מבגדי שבת:

א. המשנ"ב (שם) מסביר: "משום דחייב בשמחה וזהו ג"כ בכלל שמחה ופשוט דכל זה ג"כ בידו משגת" (כי אם אין ידו משגת, אין בזה שמחה).

ב. החיד"א במחזיק ברכה (תעא, סק"ד) הביא מה שכתב בספר עבודת הגפן (יא), שהסיבה היא משום שנאמר במדרש: "וכבדתו - זה יו"ט", והכבוד מתייחס גם לבגדים (רבי יוחנן קרא לבגדיו 'מכבדותי' (שבת קיג ע"ב)). והוסיף את הטעם שהובא במשנ"ב.

ג. בכל הימים הטובים מוזכרת המילה 'לכם' (ויקרא כג). 'לכם' אותיות 'מלך' - מהותה של מלכות (לעומת שלטון) היא, שהמלך מולך ברצון העם. הכבוד קשור למלכות, כמו שאנו אומרים: "ברוך שם כבוד מלכותו". בגדים נאים עניינם כבוד המלכות - "אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק" (אסתר ד, ב).

עריכת שפתיים // העורך המתחיל

"ה' בְּקֹר תִּשְׁמַע קוֹלִי בְּקֹר אֶעֱרָרְלָךְ וְאַצְפֶּה" (תהלים ה, ד).

בתפילה זו לה' יתברך, אנו נכנסים לתפקיד עריכת עלוננו החשוב 'אשכולות' יב"ץ. לא מדי בוקר יצא העלון, אמנם, אלא מדי שבוע, אך התפילה היא אותה התפילה: יה"ר מלפניך ה' א-להינו וא-להי אבותינו, שלא תצא תקלה מתחת ידינו, שישמחו בנו חברינו, ויהיו כל מעשינו לשם שמיים.

הגמ' בשילהי סוטה (מז ע"ב) מבארת, ש'אשכולות' הוא 'איש שהכל בו'. ובחולין (צב ע"א) אמרו: "אמר רבי שמעון בן לקיש: אומה זו כגפן נמשלה, זמורות שבה - אלו בעלי בתים¹, אשכולות שבה - אלו תלמידי חכמים...".

נמצינו למדים מהותו של עלון זה - עלון שהכל בו, דברי תורתם של חכמים, מימות משה רבינו ואילך, הולבשים פנים חדשות ומקבלים משמעות ועומק מיוחד על ידי חכמי ישיבתנו; מהגדולים שבראשם, רבותינו שבעפר רגליהם אנו מתאבקים, ועד הגדולים לעתיד לבא, אברכי ותלמידי הישיבה הקדושה. מאמרים תורניים בכל מקצועות התורה - במקרא ובתלמוד, בהלכה ובאגדה, במחשבה ובמחקר.

דומני שמכל עלוני 'אשכולות' שיצאו בשנים האחרונות, לא נוכל למצוא אחד שאין בו חידוש לכל אחד מקוראיו. אכן, "אין בית המדרש בלא חידוש", ו'אשכולות' הלא נובע כולו מהמעייין המפכה בבית מדרשה של כרם ביבנה.

כפי שכבר כתב העורך במיל' בשבוע שעבר, שני מדורים קבועים מתחדשים עלינו מכאן ואילך - 'פשוטו של מדרש' ו'מזמור שיר ליום השבת'. גם אני הקטן מצטרף לתודות ולברכות לכותבים היקרים. מדור נוסף מתחדש עלינו לטובה על ידי בוגר הישיבה הרב דניאל סגרון. מדור

¹ אין בכך בכדי להוציא חלילה לעז על חיילינו היקרים, נמעני עלון 'זמורות'. הגמ' ממשיכה ואומרת "עלין שבה - אלו עמי הארץ, קנוקות שבה - אלו ריקנים שבישראל". ללמדך שבניגוד לאלו, בעלי הבתים שהוזכרו לעיל גם הם ברי אורייין, אלא שעיסוקם העיקרי כעת אינו בתורה אלא בצרכי ציבור באמונה...

ד. הבגדים מבטאים את עבודת ה' מצידנו - איך אנו מתכוננים ליו"ט. וכן הכנת הבגד נעשית ע"י האדם (וזו היתה אחת ההוכחות של ר' עקיבא לטורנוסרופוס, שמעשי בני"א גדולים ממעשי ה'). וכפי שבארנו לעיל, זה עניינו של יו"ט.

ה. ביו"ט מברכים ברכת שהחיינו, כי עניינו של יו"ט הוא השמחה, וברכת שהחיינו נובעת משמחת הלב, כמו שכתב השו"ע (או"ח רכג, ד): "שאיין הברכה אלא ע"י שמחת הלב". אך כדי שברכת שהחיינו לא תהפוך לדבר שגרתו כחלק מהקידוש, לובשים בגד חדש (שגם הוא טעון ברכת שהחיינו), כדי שיברך שהחיינו בשמחה שלמה.

ו. הבגדים המיוחדים מזכירים את בגדי הכהן העובד בבית המקדש, והמועדים קשורים בעבודת בית המקדש. וכן נאמר "עבדו את ה' בשמחה".

יה"ר שנזכה לשמחת יו"ט ולגאולה השלמה.

זה נקרא 'והשב את העבודה', והוא סוקר את הפולמוס סביב חידוש עבודת הקרבנות בזמן הזה, בשילוב הדיון ההלכתי במגוון נושאים מעניינים שנידונו במסגרת זו. ירושלים לא תיבנה עד שיקספו אליה ישראל תכלית הכוסף, אמר ריה"ל. אנו מקוים שמדור זה יסייע בעד כולנו לכסוף אל הקודש והמקדש, ויזכנו ה' בקרוב לראות את חזרת העבודה לדבר ביתו ואת השראת שכינתו עלינו.

בנוסף לאלו, יתחדשו בהמשך הזמן בעז"ה עוד כמה מדורים, שיתחלפו משבוע לשבוע (בכפוף למקום ולזמן, ועוד אי אלו שיקולים). מדורים אלו יעסקו במגוון נושאים במרחבי ים התורה. תודתנו נתונה מראש לכלל הכותבים שישקיעו מזמנם ומכישרונם להעשיר את העלון.

אנצל במה זו להודות, בשם כל רבני ותלמידי הישיבה, למי שהתמסר לעריכת העלון במשך למעלה מ-5 שנים, 'העורך' היקר, הלא הוא מר אחי הגדול ר' איתאל יצ"ו. יישר כח עצום ורב על שנים של עשייה למען הישיבה ותלמידיה, במסירות ובתבונה רבה, הן בעריכת העלון והן בעוד אינספור דברים גדולים וקטנים. אקוה שאצליח להיכנס לנעליו הגדולות, ויחד עם שאר חברי המערכת להמשיך ולהצעיד את העלון קדימה.

יישר כח לבחורים היקרים מתן בצר ואוראל שיבני, על נכונותם להצטרף למערכת העלון לתפקיד גיוס הכותבים. בקשתנו שטוחה מכבר בפני התלמידים היקרים, להקל עליהם את העבודה ולהמציא עצמם בחפץ לב לכתיבה ויצירה על עלי עלוננו.

כיון שאחזנו במסכת ברכות, לא נחתום דברינו לפני שנודה לרבותינו, המרביצים בנו תורת אמת וחסד, ובראשם ראשי הישיבה ונשיאה שליט"א, שכל תורתנו מכוחם היא. יה"ר שהקב"ה יוסיף להם תמיד אומץ וגבורה, להגביר חיילים לתורה, להגדילה ולהאדירה.

ונחתום בברכת התורה: והערב ה' א-להינו את דברי תורתך בפינו... ונהיה אנחנו וצאצאינו... יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. אכ"ר.